

Az Ember Tragédiájával kapcsolatos vitás pontokat igyekszik tisztázni, egy maga szemével néző, tanult egyéniség megfogalmazásában. Nem unalmas olvasmány Tőrös László nagykőrösi tanár előadása sem: Jókai regényíró művészetéről a «Debreceni lunatikus» alapján. Érdekes adatokra támaszkodva egy mű kapcsán igen ügyesen mutat rá a nagy mesemondó némely jellemző sajátosságaira.

Az «élő irodalom» köréből veszi tárgyát Rass Károly nagy szeretettel írt tanulmánya Reményik Sándorról, az újabb magyar líra egyik jeleséről. E költő egyénisége a szerzőt Kőlcseyre emlékezteti s benne mintegy az erdélyi lélek művészi megtestesülését látja. A szellemi rokonságra eszmélés sugallja azt a reményét, hogy «ő fogja megírni az összetört erdélyi magyar lélek számára az új magyar Himnuszt».

Végül, bár nem szorosan vett értekezés, irodalmi életünkkel való kapcsolatánál fogva itt említhető meg Az Aurora-kör Értesítője (szerkesztette Tóth Lajos főtítkár), mely a Császár Elemér elnöklete alatt működő, a közelmúltban alakult magyar irodalmi társaság múltévi munkásságáról számol be. A jelenleg tizennégy rendes tagból álló Társaság ifjú tagjai lelkes kintartással szolgálták egyik alapszabályszerű céljukat: a nagy magyar írók emlékének ápolását. *Könyves Gábor.*

Panzini: Xantippe. Alfredo Panzini kis regénynek nevezi ezt a művét. Ha regény, akkor filozófiai regény, de a franciák módjára a cselekvény helyett a szellemeskedést a csevegésbe burkolt iróniát, szatírát tolva előtérbe.

Ha a kiadói ajánlásban azt olvassuk, hogy «minden lapról a hellén élet megnyugtató, derűs varázsát szívjuk», önkéntelenül kitör belőlünk egy mérséklő no, no! — a «megnyugtató, derűs varázs», t. i. olyan jelenetekben látszik csúcsosodni, ahol a derék Xantippe mint gondos családanya így oktatja Sokrates kedves csemetéit: Ha eszetekbe jutna az *Andreia* (vitészég), az *Areté* (erény), a *Sophrosyné* (bölcsetség), az *Enkrateia*, a *Ti en éca-ton* után szaladni, úgy kupán verlek benneteket ezzel a sodrófával, hogy kalap nő a fejeteken». Aki még ezek után is némi kétségben találna maradni a derű lényegét illetőleg, az megkapja a legautentikusabb magyarazatot a szerzőtől magától a művecske befejező sorában. Ezek szerint Rabelais fia,

Gargantua salátaevés közben nem vette észre, hogy a levelekkel együtt hat bolyongó zarándokot is lenyelt. Csak mikor hascsikarást érzett, vette észre a bajt. Kihányta a vándorokat és a következőképen oktatta őket: «Zentül ne vágyódjatok ilyen henye és hiábavaló utazásokra az emberi tudás sivatagában. Maradjatok otthon családotok mellett, dolgozzatok erőitek szerint, neveljétek fel gyermekeiteket és éljétek Szent Pál apostol tanítás szerint. Ilyen módon Isten is megsegít benneteket és a Szentek is, pestis és egyéb csapás pedig messze kerüli házatokat». Szól ez mindenkinek, aki Sokrates-jelölt, de a filozófusoknak még külön figyelmeztetés lehet Meletos és Anitos, az arisztokrata meg a demokrata államsorsintézők bizalmas beszélgetése, amelyben egyértelműen megállapítják: «Bizony nagyon veszélyes dolog a filozófia! A szellem betegsége. Olyan betegsége, minek semmi egyéb gyakorlati haszna nem lehet, mint hogy elégedetlenné, szemtelenné és tiszteletlenné tegye az athéneket». Hogy is írta egy másik nagy író? Kiváltképen a gondolkodástól óvakodj, fiam. A gondolkodás nagy bűn. Kerüld a gondolkodókat!

Nem kevésbé útbaigazító és minden kételyt eloszlató az író és Xantippe párbeszéde az évezredek elválasztó időtérén át. Xantippe, a vörös Xantippe, «minden házsártos asszony nagyanyja», akinek kitűnően sikerült képét kapjuk a könyvecskének ifj. Richter Aladár grafikus művésztől származó nagyon friss, többszínű címlapján, megdöbentő igazságokat vagdal Panzini, azaz édes mindnyájunk, számár idealisták fejéhez. «A hősök! Mafla népség, mely annyit sem ér, mint a többi. Fölöslegsek a hősök! És a metafizikai hősök még több mint fölöslegesek!» Továbbad pedig: «És ki mondja neked, idióta, hogy szükséges az az erkölcs, melyet férjem föltaalált?» Ily csúf szavakat sikongott Xantippe. Talán szocialista lett a huszonhárom évszázad alatt, míg az alvilágban lakott? — kérdezi az író és hozzát teszi a Xantippének szánt feleletet: «Hogy ki mondja? Nos, hogy kicsoda mondja? Dehát mindenki mondja! Az elemi iskolás könyvektől kezdve a trónbeszédekig és a miniszteri szónoklatokig mindenütt ott találja, asszonyom, az erkölcsöt, vagyis az ön férjét...» Igen, ez az a címke, ami tyűkszemtapaszknak talán elég jó! Xantippe ezzel a felelettel elég

világosan elárulja nemcsak Sokrates meg az erkölcs, hanem minden «magasabb szempont» iránti őszinte megvetését. Mintha azonban az athéniék általánosságban is ezen a véleményen lettek volna. Ahol megjelent Sokrates és kimondta az unalmas igazságot, ott elszomorodtak az emberek, mert ők a színes hazugságnak örvendtek inkább, semmint annak a szürke és bántó igazságnak. Szóval Sokrates arra volt rendelkezve, hogy rossz véget érjen. Miért is kellett annyi igazságot az emberek fejéhez vagdaltatni!

A végső indíték ahhoz, hogy Sokrates egy demokratikus állam (s tudvalevőleg éppen ezek vannak leginkább az erényre alapítva) ítélte halálra, mégis csak az volt, hogy Anitosnak fontos beszélgetése volt Meletossal. Anitos tímár volt, de első archon is és ezért elsőrendű államérdeknek tartotta a hajóknak hármass börpáncéllal való beborítását. Ha Sokrates nyíltan erről szólt volna, vagy a tímárokat ócsárolta volna, Anitos értett volna a szóból s nem kellett volna elmennie Meletoshoz. Ő nem tudta, hogy mi a filozófia; de mint politikus, tehát értelmes ember, megérezte, hogy az öreg szavai rá nézve ellenségesek s így a demokráciát is fenyegetik. (Az arisz-

tokráciának is, a demokráciának is egyaránt közös vonása, hogy veszélyesnek tartják a filozófusokat.) Azon gondolkozott, hogyan vonhatná ki Sokrateset a forgalomból. Mint politikus, megszimatotha, hogy kell valamilyen indoknak lennie, de szörös füle volt s így elment Meletoshoz, az archon basileushoz, akinek finomabb füle volt. Meletos, az arisztokrata, megszavazta a hajók bőrköpenyét; jól megértették egymást Anitossal, mert a bőrköpeny a fontos, nem pedig arisztokrácia vagy demokrácia vagy más elv. Kinek kellene az elvek; bőrköpenyek kellene a hazának, nem elvek! Noha Anitos lelkes demokrata volt, kijelentette Meletosnak, hogy ha a börpáncélok, azaz a haza megmentéséről van szó, akkor ő erre az alkalomra arisztokrata is tud lenni. Meletos csak arra kérte még Anitost, hogy a leglelkiismeretesebb törvényszerűséggel járjon el, mert elvégre is jogállamban élünk, vagy mi! Ezek után csak természetes, hogy Sokrates nem nagy időre rá halálra ítélték, főleg, hogy még a bíróság előtt sem tudta befogni a száját, hanem még ott is igazságokat mondott.

Lukits Gyula, meg Várkonyi Nándor nagy ügyességgel fordították magyarra Panzini ravasz mondatait.

K. J.